

บทที่ 3

การวางแผนกำไร

ในทางการเงินคำว่า Leverage หมายถึง ความสามารถของกิจการในการใช้สินทรัพย์ หรือเงินทุน ซึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายคงที่ (fixed costs) ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำให้ฝ่ายเจ้าของกิจการ แห่งนั้นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุด การเพิ่ม Leverage จะมีผล 2 ประการ คือ ทำให้ เจ้าของกิจการมีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันก็ทำให้ผลตอบแทน นั้นมีความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้นด้วย Leverage เกิดขึ้นได้และผันแปรได้หลายระดับ และถ้า Leverage ยิ่งมีระดับสูงขึ้นเท่าไร ผลตอบแทนที่จะได้ก็ยิ่งเพิ่มขึ้น พร้อม ๆ กันนั้นอัตราความเสี่ยงหรือ ความไม่แน่นอนก็จะเพิ่มขึ้นตามขึ้นไปด้วยเช่นกัน

Leverage แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. Operating Leverage คือการใช้สินทรัพย์ซึ่งกิจการจะต้องเสียค่าใช้จ่ายคงที่เพื่อให้ ได้มาซึ่งผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุดแก่เจ้าของกิจการ วัดได้จากความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ จากการขายกับกำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีเงินได้

2. Financial Leverage คือการใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนซึ่งกิจการจะต้องเสียค่าใช้จ่าย คงที่เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุดแก่เจ้าของกิจการ วัดได้จากความสัมพันธ์ กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีเงินได้กับกำไรส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นสามัญ (ในกรณีของบริษัท จำกัด) สำหรับ Financial Leverage นี้จะได้กล่าวอย่างละเอียดในบทที่ 4 ด้วยโครงสร้างทางการเงินและการใช้ Leverage

Operating Leverage

Operating Leverage เป็นผลมาจากการดำเนินงานของกิจการนั่นเอง ซึ่งมีต้นทุนคงที่ (หรือ ค่าใช้จ่ายคงที่) เกิดขึ้น ต้นทุนคงที่นี้เป็นต้นทุนที่จะไม่ผันแปรไปตามยอดขาย หรือกำลังการผลิตใด ๆ เป็นจำนวนเงินซึ่งกิจการจะต้องจ่ายอย่างแน่นอนไม่ว่าจะขายสินค้าได้มากหรือน้อย หรือไม่ว่าจะทำการผลิต ณ ระดับกำลังการผลิตใด กิจการโดยทั่วไปจะมีต้นทุน (หรือค่าใช้จ่าย) หลายประเภท เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับต้นทุนประเภทต่าง ๆ และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ทางการเงินต่อไป จะแยกต้นทุนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ต้นทุนคงที่ (Fixed costs) หมายถึง ต้นทุนซึ่งตามปกติจะไม่มีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดในเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมหรือกำลังการผลิต ตัวอย่างเช่น ค่าเช่า ค่าประกันภัย ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร ฯลฯ

2. ต้นทุนผันแปร (Variable costs) หมายถึง ต้นทุนซึ่งตามปกติจะผันแปรไปตามอัตราส่วนโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม เช่น ค่าวัตถุดิบ ค่าแรงงานทางตรง ค่านายหน้า ฯลฯ

3. ต้นทุนกึ่งผันแปร (Semivariable costs) หมายถึง ต้นทุนซึ่งไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอัตราส่วนโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม บางส่วนของต้นทุนนี้เป็นต้นทุนคงที่ และบางส่วนเป็นต้นทุนผันแปร ตัวอย่างของต้นทุนกึ่งผันแปร ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่ารักษาความปลอดภัย ฯลฯ

ในการคำนวณหากำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT) อาจจะทำตามวิธีที่แสดงไว้ในตาราง 3-2 หรือ 3-3 ก็จะได้ผลลัพธ์เท่ากัน แต่การแยกค่าใช้จ่ายออกเป็นประเภทคงที่และผันแปร ดังตาราง 3-3 นั้น จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์และวางแผนทางการเงินได้เป็นอย่างดี

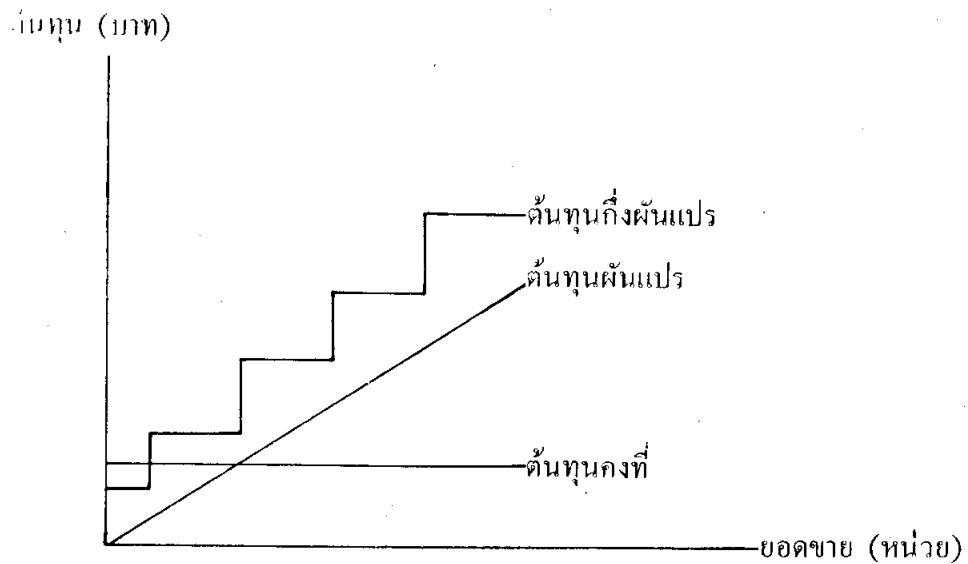
ตัวอย่าง สมมติว่าบริษัท ก. จำกัด ขายสินค้าในราคาหน่วยละ 100 บาท มีต้นทุนผันแปรหน่วยละ 50 บาท มีต้นทุนคงที่ 25,000 บาทต่อปี ตามตาราง 3-4 จะแสดงให้เห็นถึงการขายสินค้าของบริษัท ณ ระดับต่าง ๆ กัน คือ 500, 1,000 และ 1,500 หน่วย จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในกำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีอย่างไรบ้าง โดยใช้การขายสินค้า ณ ระดับ 1,000 หน่วย เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ

ตาราง 3-1 แสดงงบกำไรขาดทุนแบบทั่วไป

Operating Leverage	{	รายได้จากการขาย
		หัก ต้นทุนขาย
		กำไรขั้นต้น
		หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
Financial Leverage	{	กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT)
		หัก ค่าดอกเบี้ย
		กำไรก่อนหักภาษี
		หัก เงินปันผลของหุ้นบุริมสิทธิ
		กำไรส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นสามัญ

ตาราง 3-2 แสดง Operating Leverage กับงบกำไรขาดทุน

Operating Leverage	{	รายได้จากการขาย
		หัก ต้นทุนขาย
		หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
		กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (I BIT)

รูป 3-1 แสดงต้นทุนประเภทต่าง ๆ : คงที่ ผันแปร กึ่งผันแปร

ตาราง 3-3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง Operating Leverage กับต้นทุนคงที่ และ ต้นทุนผันแปร

Operating Leverage	{	รายได้จากการขาย
		หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน - คงที่
		หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน - ผันแปร
		กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT)

ตาราง 3-4 แสดงกำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีที่เกิดจากการขายสินค้า

		กรณีที่ 2	กรณีที่ 1	
		- 50%	+ 50%	
ยอดขาย (เป็นหน่วย)		500	1,000	1,500
รายได้จากการขาย	บาท	50,000	100,000	150,000
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน - ผันแปร		25,000	50,000	75,000
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน - คงที่		25,000	25,000	25,000
กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี	บาท	0	25,000	50,000
		- 100%	+ 100%	

กรณีที่ 1 : เป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อยอดขายเพิ่มขึ้น 50% (จาก 1,000 หน่วยเป็น 1,500 หน่วย) จะเป็นผลให้กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี เพิ่มขึ้น 100%

กรณีที่ 2 : เป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อยอดขายลดลง 50% (จาก 1,000 หน่วย เหลือเพียง 500 หน่วย) จะเป็นผลให้กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษิลดลง 100%

ทั้งสองกรณีแสดงให้เห็นว่า Operating Leverage จะเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อกิจการมีค่าใช้จ่ายคงที่ และจากการที่ยอดขายเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น จะส่งผลกระทบทำให้กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีเพิ่มขึ้นหรือลดลงในอัตราที่มากกว่า ซึ่งอาจเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\frac{\text{อัตราเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงใน EBIT}}{\text{อัตราเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในยอดขาย}} > 1$$

$$\text{ตัวอย่างตามกรณีที่ 1 : } \frac{+100\%}{+ 50\%} = 2$$

$$\text{ตัวอย่างตามกรณีที่ 2 : } \frac{-100\%}{- 50\%} = 2$$

จะเห็นว่าผลลัพธ์ที่ได้นั้นเท่ากับ 2 ซึ่งมากกว่า 1 แสดงว่ามี Operating Leverage เกิดขึ้น เนื่องจาก Operating Leverage เกิดขึ้นได้ทั้งสองด้าน คือทางด้านบวก และด้านลบ อันเป็นผลกระทบมาจากการเพิ่มขึ้น และการลดลงของยอดขาย ถ้าระดับของ Operating Leverage ยิ่งสูงเท่าใด ก็ยิ่งจะมีความเสี่ยงมากขึ้น และถ้าหากกิจการมีค่าใช้จ่ายคงที่มากจะทำให้ระดับ Operating Leverage สูงขึ้น และพร้อม ๆ กันนั้นระดับความเสี่ยงก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นผู้จัดการฝ่ายการเงินควรจะเพิ่มความระมัดระวังในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง Operating Leverage นี้

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break-even Analysis)

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน หรือ การวิเคราะห์ต้นทุน-ปริมาณ-กำไร มีความสัมพันธ์กับ Operating Leverage เป็นอย่างมาก การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนจะช่วยให้ธุรกิจสามารถกำหนดระดับของกิจกรรมได้ว่า ณ ระดับใดการดำเนินงานของธุรกิจจึงจะคุ้มทุน (คือไม่ได้กำไรและไม่ขาดทุน) และยังสามารถคำนวณผลกำไรหรือขาดทุนได้อีกว่าจะเกิดขึ้นเท่าไร ณ ระดับการขายต่าง ๆ กัน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนอาจทำได้โดยวิธีการทางพีชคณิต สมมติให้

X = ปริมาณการขายสินค้า (เป็นหน่วย)

P = ราคาขายต่อหน่วย

F = ต้นทุนคงที่ (สำหรับช่วงระยะเวลาหนึ่ง)

V = ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

จากการคำนวณหา EBIT จะได้

$$\begin{aligned} \text{EBIT} &= P \cdot X - V \cdot X - F \\ &= X(P - V) - F \end{aligned}$$

ณ จุดคุ้มทุน : $\text{EBIT} = 0$

$$0 = X(P - V) - F$$

$$X = \frac{F}{P - V}$$

ตัวอย่าง สมมติว่า บริษัท ก. จำกัด มีต้นทุนคงที่ 25,000 บาท บริษัทขายสินค้าในราคาหน่วยละ 100 บาท มีต้นทุนผันแปรหน่วยละ 50 บาท การคำนวณหาจุดคุ้มทุน (เป็นหน่วย) ว่าจะอยู่ ณ ปริมาณการขายกี่หน่วย ทำได้ดังนี้

X = ปริมาณการขายเป็นหน่วย ณ จุดคุ้มทุน

P = 100 บาท ต่อหน่วย

F = 25,000 บาท

V = 50 บาท ต่อหน่วย

$$X = \frac{25,000}{100 - 50} \text{ หน่วย}$$

$$= 500 \text{ หน่วย}$$

จุดคุ้มทุนจะอยู่ ณ ปริมาณการขายเท่ากับ 500 หน่วย หรือเป็นจำนวนเงินเท่ากับ 500×100 บาท = 50,000 บาท และ ณ ระดับการขายนี้ EBIT จะมีค่าเป็นศูนย์

การคำนวณหาจุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินที่ขายสินค้าได้ อาจคำนวณโดยใช้สูตร

$$\text{จุดคุ้มทุน (จำนวนเงิน)} = \frac{FC}{1 - \frac{VC}{S}}$$

เมื่อ FC = ต้นทุนคงที่ทั้งสิ้น

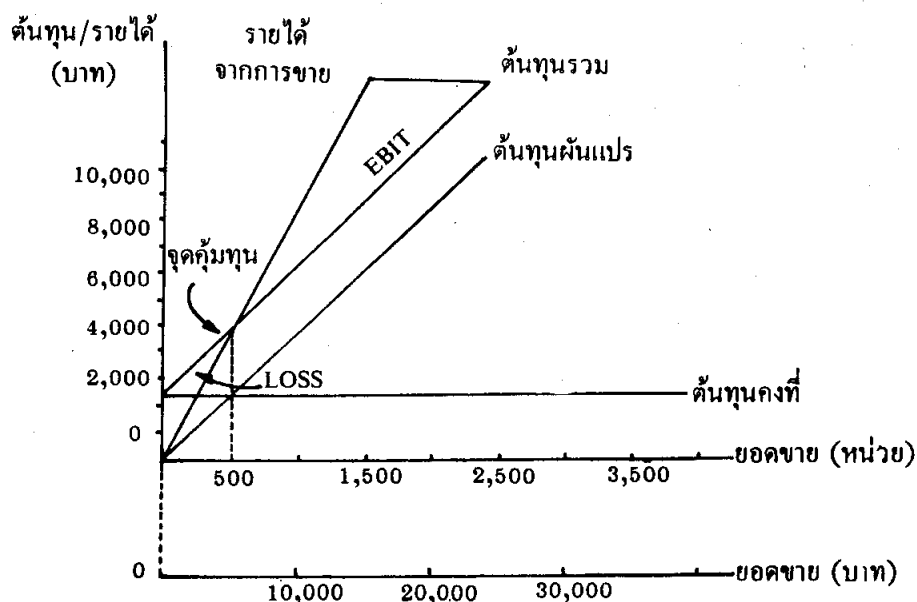
VC = ต้นทุนผันแปรทั้งสิ้น

S = ยอดขายทั้งสิ้น

ตัวอย่าง สมมติว่า บริษัท ก. จำกัด มีต้นทุนคงที่ 25,000 บาท บริษัทขายสินค้าไปทั้งสิ้น 600 หน่วย ในราคาหน่วยละ 100 บาท เป็นเงิน 60,000 บาท มีต้นทุนผันแปรหน่วยละ 50 บาท ต้นทุนผันแปรทั้งสิ้นเท่ากับ 30,000 บาท จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินที่ขายสินค้าได้ จะคำนวณได้โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จุดคุ้มทุน (จำนวนเงิน)} &= \frac{25,000}{1 - \frac{30,000}{60,000}} \text{ บาท} \\ &= 50,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ถ้าจะคำนวณหาจุดคุ้มทุนโดยใช้กราฟ ก็อาจทำได้เช่นกัน ดังรูป 3-2 ที่แสดงการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนโดยใช้กราฟ จะเห็นได้ว่า มีผลขาดทุนเกิดขึ้นถ้าบริษัทขายสินค้าได้ต่ำกว่า 500 หน่วย และถ้าหากขายเกินกว่า 500 หน่วย จะได้กำไร ยิ่งขายได้มากเท่าไร จะยิ่งได้กำไรมากขึ้น แต่ ณ ระดับการขายเท่ากับ 500 หน่วย จะเป็นระดับที่ไม่มีกำไรหรือขาดทุนเกิดขึ้น นั่นคือ จุดคุ้มทุน

จุดคุ้มทุนอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย และราคาขายต่อหน่วย

อนึ่งเราอาจนำวิธีการในการคำนวณหาจุดคุ้มทุนไปใช้ในการวางแผนทางการเงิน โดยใช้สูตรทางพีชคณิตดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น แต่มีการเพิ่มเติมรายการบางรายการเข้าไปสำหรับแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีต่าง ๆ กัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติว่าบริษัท ข. จำกัด มีต้นทุนคงที่เท่ากับ 100,000 บาท มีต้นทุนผันแปรเท่ากับ 4 บาทต่อหน่วยของสินค้า บริษัทขายสินค้าไปในราคาหน่วยละ 6 บาท ขณะนี้บริษัทมีหนี้สินอยู่ทั้งสิ้น 300,000 บาท ซึ่งบริษัทจะต้องจ่ายค่าดอกเบี้ยในอัตรา 10% และสมมติว่าอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลเท่ากับ 50%

ปัญหาที่ 1 : ถ้าบริษัทต้องการทำกำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT) เท่ากับ 200,000 บาท บริษัทจะต้องมียอดขายเท่าไร ?

$$\begin{aligned}
 \text{วิธีทำ : ยอดขาย (เป็นจำนวนเงิน)} &= \frac{FC + \text{Profit}}{1 - \frac{VC}{S}} \\
 &= \frac{100,000 + 200,000}{1 - \frac{4}{6}} \text{ บาท} \\
 &= 900,000 \text{ บาท} \\
 \text{ยอดขาย (เป็นหน่วย)} &= \frac{F - \text{Profit}}{P - V} \\
 &= \frac{100,000 + 200,000}{6 - 4} \text{ หน่วย} \\
 &= 150,000 \text{ หน่วย}
 \end{aligned}$$

ปัญหาที่ 2 : ถ้าบริษัทต้องการทำกำไรก่อนหักภาษี (EBT) เท่ากับ 250,000 บาท บริษัทจะต้องมียอดขายเท่าไร ?

$$\begin{aligned}
 \text{วิธีทำ : ยอดขาย (เป็นจำนวนเงิน)} &= \frac{FC + \text{Interest} + \text{Profit}}{1 - \frac{VC}{S}} \\
 &= \frac{100,000 + 30,000 + 250,000}{1 - \frac{4}{6}} \text{ บาท} \\
 &= 1,140,000 \text{ บาท}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ยอดขาย (เป็นหน่วย)} &= \frac{F + \text{Interest} + \text{Profit}}{P - V} \\
 &= \frac{100,000 + 30,000 + 250,000}{6 - 4} \text{ หน่วย} \\
 &= 190,000 \text{ หน่วย}
 \end{aligned}$$

ปัญหาที่ 3 : ถ้าบริษัทต้องการทำกำไรสุทธิ (NIAT) เท่ากับ 300,000 บาท บริษัทจะต้องมียอดขายเท่าไร ?

$$\begin{aligned}
 \text{วิธีทำ : ยอดขาย (เป็นจำนวนเงิน)} &= \frac{FC + \text{Interest} + \text{Tax} + \text{Profit}}{1 - \frac{VC}{S}} \\
 &= \frac{100,000 + 30,000 + 300,000 + 300,000}{1 - \frac{4}{6}} \text{ บาท} \\
 &= 2,190,000 \text{ บาท} \\
 \text{ยอดขาย (เป็นหน่วย)} &= \frac{F + \text{Interest} + \text{Tax} + \text{Profit}}{P - V} \\
 &= \frac{100,000 + 30,000 + 300,000 + 300,000}{6 - 4} \text{ หน่วย} \\
 &= 365,000 \text{ หน่วย}
 \end{aligned}$$

การวิเคราะห์ Cash Break-even

มีต้นทุนคงที่บางรายการซึ่งกิจการมิได้จ่ายเป็นต้นทุนสดออกไป และสำหรับรายได้บางรายการก็เช่นกัน กิจการอาจจะมิได้รับมาเป็นต้นทุนสด แต่เป็นรายได้ที่อยู่ในรูปของบัญชีลูกหนี้ จากรูป 3-3 เป็นการแสดงให้เห็น Cash Break-even ของบริษัท ค. จำกัด โดยสมมติว่าบริษัทขายสินค้าในราคาหน่วยละ 60 บาท มีต้นทุนผันแปร 40 บาทต่อหน่วย ต้นทุนคงที่ 80,000 บาท ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร (ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มิได้จ่ายเป็นต้นทุนสดออกไป) เท่ากับ 60,000 บาท ดังนั้นบริษัทจะมีต้นทุนคงที่ซึ่งจ่ายเป็นต้นทุนสดออกไปเพียง 20,000 บาท ทำให้จุด Cash Break-even มาอยู่ ณ ระดับการขายสินค้าเพียง 1,000 หน่วย แทนที่จะเป็น 4,000 หน่วย ดังจะเห็นได้จากการคำนวณต่อไปนี้

$$\text{Cash Break-even (เป็นหน่วย)} = \frac{F}{P - V}$$

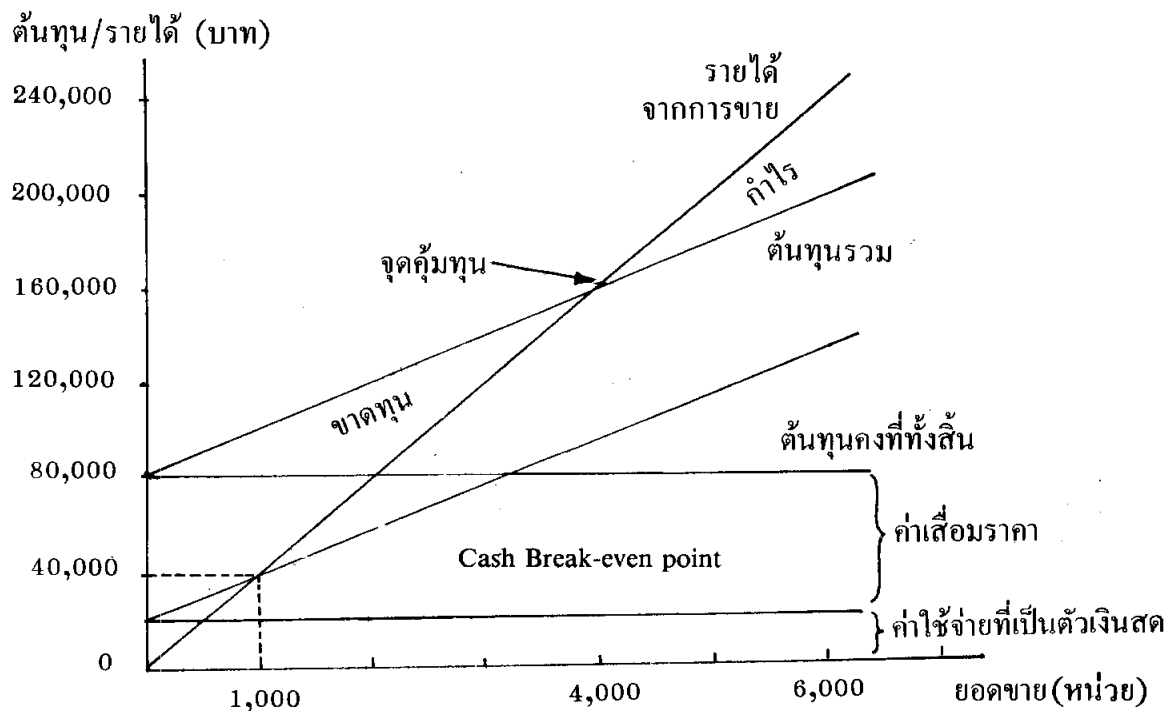
$$= \frac{20,000}{60-40} \text{ หน่วย}$$

$$= 1,000 \text{ หน่วย}$$

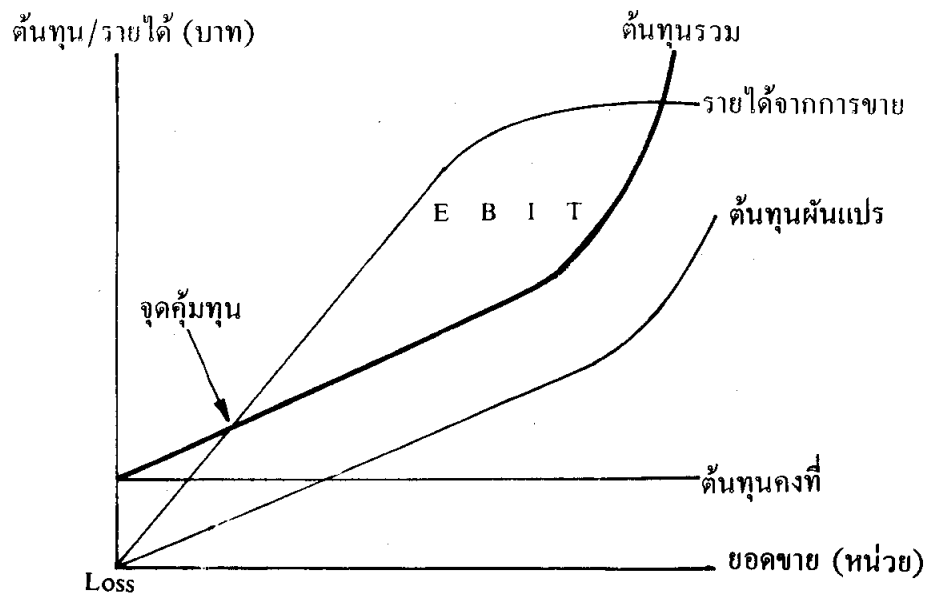
$$\text{จุดคุ้มทุน (เป็นหน่วย)} = \frac{80,000}{60-40} \text{ หน่วย}$$

$$= 4,000 \text{ หน่วย}$$

การวิเคราะห์ Cash Break-even จะช่วยให้เราทราบถึงการไหลของเงินทุนได้ทางหนึ่ง
กิจการอาจจะดำเนินงานอยู่ได้ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ทั้ง ๆ ที่มีต้นทุนคงที่อยู่มาก
แต่กิจการจะมีโอกาสได้ผลกำไรมาก เมื่อภาวะเศรษฐกิจกลับดีขึ้น ดังนั้นในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ
จึงเป็นช่วงที่ควรพยายามประคับประคองให้กิจการอยู่รอด เพื่อรอโอกาสที่จะฟื้นตัวในภายหลัง
ถ้าค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายเป็นเงินสดมีจำนวนไม่มาก และถึงแม้ว่ากิจการจะประสบกับการขาดทุน
แต่กิจการก็อาจจะดำเนินงานต่อไปได้ในระดับการขายที่อยู่เหนือจุด Cash Break-even และถ้า
เป็นเช่นนี้แล้ว ความเสี่ยงของกิจการที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้เมื่อนั้นนั้นครบกำหนด ก็จะมี
ระดับความเสี่ยงต่ำ

รูป 3-3 แสดงการวิเคราะห์ Cash Break-even

รูป 3-4 แสดงการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนแบบที่มีได้เป็นสมการเส้นตรง

ข้อจำกัดของการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

ในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน มีข้อที่พึงระวังหลายประการเกี่ยวกับวิธีการ และผลที่ได้จากการวิเคราะห์ว่าอาจจะมีการข้อบกพร่องเกิดขึ้น ข้อจำกัดของการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนได้แก่

1. ราคาขายและต้นทุนผันแปรต่อหน่วยของสินค้าอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจะมีผลทำให้จุดคุ้มทุนต้องเปลี่ยนไป หรือจะวิเคราะห์จุดคุ้มทุนแบบสมการเส้นตรงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากรูป 3-4 แสดงยอดขาย ต้นทุนผันแปร และต้นทุนรวม เป็นเส้นโค้ง ทำให้เกิดจุดคุ้มทุนขึ้นถึง 2 จุด

2. การจำแนกต้นทุนบางประเภทออกเป็นต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรนั้นอาจทำได้ไม่ถูกต้องนัก ทั้งนี้เพราะลักษณะของต้นทุนนั้น ๆ เองไม่แสดงชัดเจนว่าจะจัดเป็นต้นทุนประเภทใด เช่นในกรณีของต้นทุนกึ่งผันแปร เป็นต้น

3. เมื่อกิจการมีสินค้าหลาย ๆ ชนิด การคำนวณหาจุดคุ้มทุนของสินค้าแต่ละชนิดแยกจากกัน อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการปันส่วนต้นทุนให้แก่สินค้าชนิดต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้ผลของการคำนวณเกิดผิดพลาดได้ง่าย

4. การคำนวณจุดคุ้มทุนจะมีความถูกต้องมากก็ต่อเมื่อได้ทำการคำนวณในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ (ปกติ 1 ปี) เท่านั้น ในบางกรณีอาจมีค่าใช้จ่ายบางอย่างซึ่งกิจการได้จ่ายเงินไปแล้ว

ในงวดบัญชีปีนี้ แต่กิจการยังไม่ได้รับบริการ หรือผลที่เกิดจากค่าใช้จ่ายนั้น ๆ ยังไม่เกิดขึ้น เป็นต้นว่า ค่าโฆษณา ค่าวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ฯลฯ ดังนั้นจึงอาจทำให้การคำนวณคลาดเคลื่อนขึ้นได้

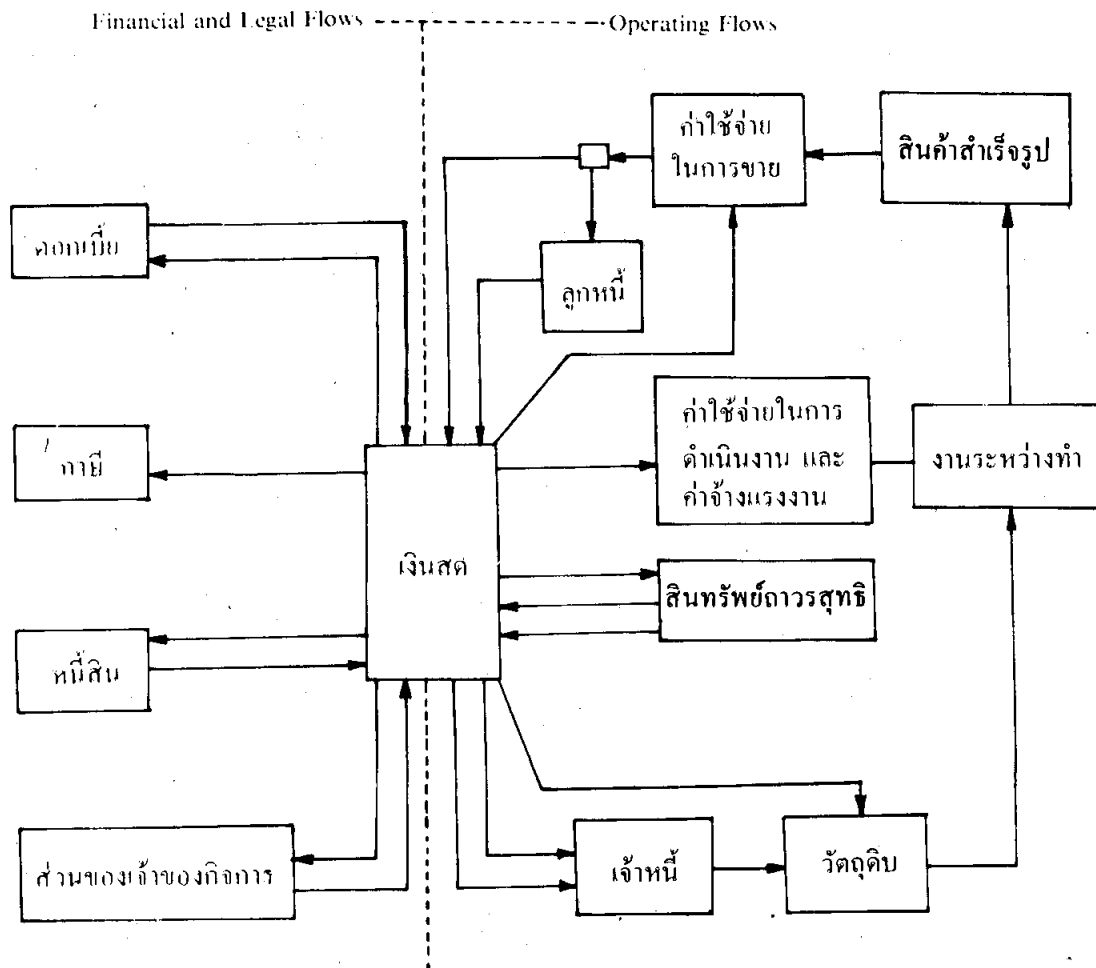
งบแสดงแหล่งที่มาและที่ใช้ไปของเงินทุน (Sources and Uses of Funds Statement)

เงินทุน (Funds) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อการดำเนินงานธุรกิจ เช่น เงินสด เป็นทรัพย์สินที่กิจการมีไว้เพื่อจ่ายชำระหนี้ที่ถึงกำหนด ส่วนเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน เพราะจะเป็นเครื่องช่วยให้กิจการสามารถจ่ายชำระหนี้ที่จะถึงกำหนดได้ตามสัญญา

ตามรูป 3-5 ได้แสดงให้เห็นถึงกระแสการไหลเวียนของเงินทุนในกิจการแห่งหนึ่ง จะเห็นได้ว่า กระแสการไหลเวียนของเงินทุนมี 2 ประเภท คือ (1) Operating Flows และ Financial and Legal Flows

Operating Flows เป็นการไหลเวียนของเงินทุนที่มีความสัมพันธ์กับวงจรการขายสินค้า และต้นทุนการผลิตสินค้า (หรือต้นทุนขาย) ของกิจการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนประเภท Financial and Legal Flows นั้นเป็นการไหลเวียนของเงินทุนที่เกี่ยวข้องกับการรับ-จ่ายดอกเบี้ย การจ่ายค่าภาษี การกู้ยืม การจ่ายชำระหนี้ การจ่ายเงินปันผล การจำหน่ายหุ้นทุน เป็นต้น Financial and Legal Flows ต่างจาก Operating Flows ตรงที่ว่า Financial and Legal Flows จะไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต และการขายสินค้าของกิจการเลย แต่จะเกี่ยวข้องกับการกู้ยืม และการจ่ายค่าภาษีต่าง ๆ เท่านั้น

ในการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของเงินทุนในกิจการแห่งใดแห่งหนึ่ง เราอาจทำงบแสดงแหล่งที่มาและที่ใช้ไปของเงินทุนขึ้น งบนี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า เงินทุนของกิจการนั้นได้มาจากแหล่งใด และถูกใช้ไปทางใดบ้าง กิจการที่ต้องการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน อาจถูกสอบถามจากสถาบันการเงินนั้น ๆ ว่า จะนำเงินที่กู้ยืมไปใช้ทำอะไร เพราะผู้ที่ให้กู้ยืมย่อมต้องการทราบว่า โอกาสที่เขาจะได้รับเงินต้นและดอกเบี้ย มีอยู่มากน้อยเพียงใด จึงต้องสอบถามและวิเคราะห์ฐานะของผู้กู้ก่อนที่จะตกลงให้กู้ยืมได้ งบแสดงแหล่งที่มาและที่ใช้เงินทุน จะช่วยให้ผู้วิเคราะห์ได้ทราบว่า ในอดีตที่ผ่านมากิจการได้ทำอะไรกับเงินทุนที่กิจการมีอยู่บ้าง กิจการเจริญก้าวหน้าดี หรือกำลังมีปัญหาอยู่ และมีรายการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ อันเกี่ยวข้องไปถึงการวางแผนงานในอนาคตอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการวางแผนทางการเงินต่อไป

รูป 3-5 แสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนในกิจการ

ก่อนที่จะกล่าวถึงการจัดทำงบแสดงแหล่งที่มาและที่ใช้ไปของเงินทุนต่อไปนั้น การทำความเข้าใจกับคำว่า “เงินทุน” (Funds) เสียก่อน คำว่าเงินทุน ในที่นี้จะให้ความหมายเป็น 3 นัย คือ

1. หมายถึง เงินทุนที่กิจการได้มาจากผู้เป็นเจ้าของกิจการ และจากเจ้าหนี้ เงินทุนที่กิจการได้มาจากเจ้าของกิจการนั้น กิจการจะให้ผลตอบแทนในรูปของการแบ่งผลกำไรให้ (เช่น เงินปันผล) ส่วนเงินทุนที่ได้มาจากเจ้าหนี้ กิจการให้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย เงินทุนจาก 2 แหล่งนี้ เมื่อรวมเข้ากับเงินทุนอีกส่วนหนึ่ง คือกำไรสะสม (ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานที่มีผลกำไร) แล้วย่อมเท่ากับ เงินทุนที่กิจการได้ลงทุนไปในสินทรัพย์ทั้งสิ้น

แหล่งที่มาของเงินทุนตามความหมายนี้ มาจากการที่กิจการ :

- (1) มีหนี้สินเพิ่มขึ้น
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น
- (3) มีสินทรัพย์ลดลง

แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน เกิดจากการที่กิจการ :

- (1) มีหนี้สินลดลง
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นลดลง
- (3) มีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น

เมื่อต้องการทราบความเคลื่อนไหวของเงินทุนตามความหมายนี้ อาจจัดทำบ่งแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุน ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า เงินทุนที่ได้มานั้นมาจากทางใดบ้าง และได้ใช้ไปในทางใดบ้าง ดังตัวอย่างที่ให้ไว้ข้างท้ายบทนี้

การทำบ่งแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนสำหรับระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เริ่มจากการเปรียบเทียบงบดุล ณ วันต้นงวดบัญชี กับงบดุล ณ วันปลายงวดบัญชี เพื่อหาการเปลี่ยนแปลงของรายการต่าง ๆ ในงบดุล แล้ววิเคราะห์รายการเปลี่ยนแปลงนั้นออกเป็นรายการที่จัดอยู่ในประเภทแหล่งที่มีและประเภทแหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน เพื่อนำรายการเหล่านั้นมาจัดทำบ่งต่อไป

2. หมายถึง เงินทุนหมุนเวียนสุทธิ (Net Working Capital) เงินทุนหมุนเวียนสุทธิ เกิดจากการนำเอารายการหนี้สินหมุนเวียนไปหักออกจากสินทรัพย์หมุนเวียน การทำบ่งแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิก็คล้ายกับบ่งแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนตามความหมายแรก เพียงแต่ว่าตามนัยนี้ เราจะพิจารณาเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเงินทุนหมุนเวียนสุทธิต่านั้น โดยจะพิจารณาถึงรายการที่มีการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน รวมทั้งสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านั้น

เงินทุนหมุนเวียนสุทธิของกิจการจะเพิ่มขึ้นได้ด้วยสาเหตุ ดังนี้ :

- (1) มีหนี้สินระยะยาวเพิ่มขึ้น
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น
- (3) มีสินทรัพย์ถาวรลดลง

เงินทุนหมุนเวียนสุทธิจะลดลงได้ด้วยสาเหตุดังนี้ :

- (1) มีหนี้สินระยะยาวลดลง
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นลดลง
- (3) มีสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น

3. หมายถึง เงินสดที่ใช้หมุนเวียนอยู่ในกิจการนั่นเอง เป็นการวิเคราะห์ว่า เงินสดของ

กิจการมีการเคลื่อนไหวไปอย่างไร โดยการจัดทำงบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินสด

แหล่งที่มาของเงินสด เงินสดของกิจการจะเพิ่มขึ้นด้วยสาเหตุดังนี้ :

- (1) มีหนี้สินเพิ่มขึ้น
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นของกิจการเพิ่มขึ้น
- (3) มีสินทรัพย์อื่น(ซึ่งมิใช่เงินสด) ลดลง

แหล่งที่ใช้ไปของเงินสด เงินสดของกิจการจะลดลงด้วยสาเหตุดังนี้

- (1) มีหนี้สินลดลง
- (2) มีส่วนของผู้ถือหุ้นของกิจการลดลง
- (3) มีสินทรัพย์อื่น(ซึ่งมิใช่เงินสด) เพิ่มขึ้น

ต่อไปจะเป็นตัวอย่างการจัดทำงบแสดงแหล่งที่มาและที่ใช้ไปของเงินทุน ตามความหมายทั้ง 3 นัย ดังกล่าวข้างต้น

บริษัท เจริญชัย จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม

(หน่วยพันบาท)

	2532	2533
		บาท
สินทรัพย์		
เงินสด	300	400
หลักทรัพย์ระยะสั้น	200	600
ลูกหนี้การค้า	500	400
สินค้าคงเหลือ	800	500
ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า	<u>100</u>	<u>100</u>
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	1,900	2,000
สินทรัพย์ถาวร (สุทธิ)	<u>1,000</u>	<u>1,200</u>
รวมสินทรัพย์	<u>2,900</u>	<u>3,200</u>
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น		
เจ้าหนี้การค้า	500	600
ตัวเงินจ่าย	700	400
ภาษีเงินได้ค้างจ่าย	200	200
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	<u>0</u>	<u>400</u>
รวมหนี้สินหมุนเวียน	1,400	1,600
หนี้สินระยะยาว	400	600
หุ้นบุริมสิทธิ	100	100
หุ้นสามัญ	500	300
กำไรสะสม	500	600
รวมส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>1,100</u>	<u>1,000</u>
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>2,900</u>	<u>3,200</u>

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2533

	(หน่วยพันบาท)	
	บาท	
ขาย		1,000
หัก ต้นทุนขาย		<u>500</u>
กำไรขั้นต้น		500
หัก ค่าใช้จ่าย		
ค่าใช้จ่ายในการขายและการบริหาร	100	
ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร	<u>100</u>	<u>200</u>
กำไรก่อนหักภาษีเงินได้		300
หัก ภาษีเงินได้ (50%)		<u>150</u>
กำไรสุทธิ		<u><u>150</u></u>

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบดุลเปรียบเทียบ แสดงแหล่งที่มาและแหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม

			(หน่วยพันบาท)	
	2532	2533	เพิ่ม+ ลด- ที่มา ใช้ไป	
สินทรัพย์				
เงินสด	300	400	+100	100 บาท
หลักทรัพย์ระยะสั้น	200	600	+400	400
ลูกหนี้การค้า	500	400	-100	100
สินค้าคงเหลือ	800	500	-300	300
ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>0</u>	
รวมสินทรัพย์หมุนเวียน	1,900	2,000	+ 100	
สินทรัพย์ถาวร (สุทธิ)	<u>1,000</u>	<u>1,200</u>	+ <u>200</u>	200
รวมสินทรัพย์	<u><u>2,900</u></u>	<u><u>3,200</u></u>	+ <u><u>300</u></u>	บาท

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น				
เจ้าหนี้การค้า	500	600	+ 100	100 บาท
ตัวเงินจ่าย	700	400	- 300	300
ภาษีเงินได้ค้างจ่าย	200	200	0	
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	<u>0</u>	<u>400</u>	+ <u>400</u>	400
รวมหนี้สินหมุนเวียน	<u>1,400</u>	<u>1,600</u>	<u>+200</u>	
หนี้สินระยะยาว	<u>400</u>	<u>600</u>	<u>+200</u>	
หุ้นบุริมสิทธิ	100	100	0	
หุ้นสามัญ	500	300	-200	200
กำไรสะสม	<u>500</u>	<u>600</u>	<u>+100</u>	100
รวมส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>1,100</u>	<u>1,000</u>	<u>-100</u>	
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>2,900</u>	<u>3,200</u>	<u>+300</u>	บาท

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุน
31 ธันวาคม 2522 ถึง 31 ธันวาคม 2533

		(หน่วยพันบาท)
แหล่งที่มาของเงินทุน		
เจ้าหนี้การค้าเพิ่มขึ้น	100	บาท
ค่าใช้จ่ายค้างจ่ายเพิ่มขึ้น	400	
หนี้สินระยะยาวเพิ่มขึ้น	200	
กำไรสุทธิหลังภาษีเงินได้	150	
ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร	100	
ถูกหนี้การค้าลดลง	100	
สินค้าคงเหลือลดลง	<u>300</u>	
รวม	<u>1,350</u>	บาท

แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน

ตัวเงินจ่ายลดลง	300	บาท
หุ้นสามัญลดลง	200	
จ่ายเงินปันผล (1)	50	
เงินสดเพิ่มขึ้น	100	
หลักทรัพย์ระยะสั้นเพิ่มขึ้น	400	
สินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น (2)	<u>300</u>	
รวม	<u>1,350</u>	บาท

หมายเหตุ :

(1) เงินปันผลจ่าย คำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{เงินปันผล} &= \text{กำไรสะสมต้นงวด} + \text{กำไรสุทธิ} - \text{กำไรสะสมปลายงวด} \\
 &= 500 + 150 - 600 \text{ บาท} \\
 &= 50 \text{ บาท}
 \end{aligned}$$

(2) สินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น คำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{สินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น} &= \text{สินทรัพย์ถาวรสุทธิปลายงวด} + \text{ค่าเสื่อมราคา} - \\
 &\quad \text{สินทรัพย์ถาวรสุทธิต้นงวด} \\
 &= 1,200 + 100 - 1,000 \text{ บาท} \\
 &= 300 \text{ บาท}
 \end{aligned}$$

บริษัท เจริญชัย จำกัด

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ

31 ธันวาคม 2532 ถึง 31 ธันวาคม 2533

(หน่วยพันบาท)

	<u>2532</u>	<u>2533</u>	
สินทรัพย์หมุนเวียนรวม	1,900	2,000	บาท
หนี้สินหมุนเวียนรวม	<u>1,400</u>	<u>1,600</u>	
สินทรัพย์หมุนเวียนสุทธิ	<u>500</u>	<u>400</u>	
ยอดเปลี่ยนแปลงของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ		-100	บาท

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ
31 ธันวาคม 2532 ถึง 31 ธันวาคม 2533

(หน่วยพันบาท)

แหล่งที่มาของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ		
หนี้สินระยะยาวเพิ่มขึ้น	200	บาท
กำไรสุทธิหลังภาษีเงินได้	150	
ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร	<u>100</u>	
รวม	<u>450</u>	
แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ		
ซื้อหุ้นสามัญกลับคืนมา	200	
จ่ายเงินปันผล	50	
สินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น	<u>300</u>	
รวม	<u>550</u>	
เงินทุนหมุนเวียนสุทธิลดลง	<u><u>100</u></u>	บาท

งบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิแสดงให้เห็นว่า ในระหว่างปี 2533 บริษัทได้แหล่งที่มาของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิจากการกู้ยืมระยะยาวมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ 200,000 บาท ได้จากผลกำไรสุทธิ 150,000 บาท และจากค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร 100,000 บาท ในด้านการใช้เงินทุนหมุนเวียนนั้น บริษัทได้ใช้ไปในการซื้อสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น 300,000 บาท ซื้อหุ้นสามัญกลับคืนมาจากผู้ถือหุ้น 200,000 บาท และมีการประกาศและจ่ายเงินปันผลอีก 50,000 บาท รายการที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้มีผลทำให้เงินทุนหมุนเวียนสุทธิลดลง 100,000 บาท

การที่เงินทุนหมุนเวียนสุทธิของบริษัท เจริญชัย จำกัด มีจำนวนลดลง 100,000 บาทนี้ ถ้าจะแยกวิเคราะห์ว่ามีรายการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในสินทรัพย์หมุนเวียน และหนี้สินหมุนเวียนของบริษัท เราอาจจะทำประกอบขึ้นเพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ดังนี้

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบแสดงรายละเอียดประกอบการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนหมุนเวียนสุทธิ
31 ธันวาคม 2532 ถึง 31 ธันวาคม 2533

(หน่วยพันบาท)

เงินทุนหมุนเวียนสุทธิเพิ่มขึ้น		
เงินสดเพิ่มขึ้น	100	บาท
หลักทรัพย์ระยะสั้นเพิ่มขึ้น	400	
ตัวเงินจ่ายลดลง	<u>300</u>	
รวม	<u>800</u>	
เงินทุนหมุนเวียนสุทธิลดลง		
ลูกหนี้การค้าลดลง	100	
สินค้าคงเหลือลดลง	300	
เจ้าหนี้การค้าเพิ่มขึ้น	100	
ค่าใช้จ่ายค้างจ่ายเพิ่มขึ้น	<u>400</u>	
รวม	<u>900</u>	
เงินทุนหมุนเวียนสุทธิลดลงทั้งสิ้น	<u>100</u>	บาท
ในกรณีที่เรากำลังวิเคราะห์การเคลื่อนไหวเฉพาะเงินสดอย่างเดียว อาจทำงานแสดงการเคลื่อนไหวของเงินสด ดังนี้		

บริษัท เจริญชัย จำกัด
งบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินสด
31 ธันวาคม 2532 ถึง 31 ธันวาคม 2533

(หน่วยพันบาท)

แหล่งที่มาของเงินสด		
เจ้าหนี้การค้าเพิ่มขึ้น	100	บาท
ค่าใช้จ่ายค้างจ่ายเพิ่มขึ้น	400	
หนี้สินระยะยาวเพิ่มขึ้น	200	
กำไรสุทธิหลังภาษีเงินได้	150	
ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ถาวร	100	

ลูกหนี้การค้าลดลง	100	
สินค้าคงเหลือลดลง	<u>300</u>	
รวม	<u><u>1,350</u></u>	บาท
แหล่งที่ใช้ไปของเงินสด		
ตัวเงินจ่ายลดลง	300	
หุ้นสามัญลดลง	200	
จ่ายเงินปันผล	50	
หลักทรัพย์ระยะสั้นเพิ่มขึ้น	400	
สินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้น	<u>300</u>	
รวม	<u><u>1,250</u></u>	บาท
เงินสดเพิ่มขึ้น	<u><u>100</u></u>	บาท